

Nyt fra historisk videnskab

HJÆLPEMIDLER

Historien. Gyldendals Opslagsbog. Redigeret af RUDI THOMSEN. København, Gyldendal, 1970. xiv s., 1376 sp., 47 s. reg. Kort. 235,00 kr. Indb. 275,00 og 295,00 kr.

Udgivelsen af større historiske opslagsværker hører til de mere sjældne begivenheder herhjemme, og foreliggende værk mødes derfor med store forventninger. Redaktionen er varetaget af professor Rudi Thomsen med bistand af et 11 mands ekspertråd; forfatternes antal er omkring 100, hvoraf næsten halvdelen er eksperter hentet uden for faghistorikernes kreds. Værket rummer i alt 516 artikler, der i størrelse strækker sig fra ca. $\frac{1}{8}$ sp. over de større artikler på 20–35 sp. op til »Storpolitik« med 110 sp. Der er klogeligt givet afkald på at bringe andre illustrationer end kort, hvoraf der til gengæld er 144 (9 i farver), alle tegnet specielt til brug her.

Af forordet fremgår ikke udtrykkeligt, hvilket publikum der sigtes mod, selv om den alm. læser bl. a. synes at indgå deri; hertil må vel føjes elever/studerende på alle uddannelsestrin fra gymnasium og opefter, incl. universitetsstuderende samt kandidater. Det bibliografiske apparat, der berøres nedenfor, understreger sigtet på de højere uddannelser. Det synes også givet, at *Historien* – henset til studieordningen for faget historie – trods den koncentrerede form vil være til nytte på universitetsniveau, ligesom specialister vil kunne have nytte af den uden for deres særlig dyrkede interessefelter.

Værket dækker alle lande, områder og emner til alle tider dog med hovedvægt på nyere og nyeste tid; stoffet er i vid udstrækning behandlet i større sammenhængende artikler, og det vil derfor ofte være nødvendigt at gå til registret for at finde frem til stedet for et emnes behandling. Artiklerne om enkelte lande giver hovedtræk af udenrigspolitik og statsforhold, indenrigspolitik, økonomisk historie m. v., men rummer ikke plads til detaljer, og det kan således ikke nytte at søge enkeltheder om fx. Erik Menveds nordtyske politik eller Moskva-processerne. Den vanskelige balanceakt mellem de enkelte landes udenrigspolitik og artiklen »Storpolitik« er lykkedes godt. Enkelte sider af historien, bl. a. økonomisk, social og kulturhistorie samt hjælpevidenskaber og tilgrænsende fagområder er tilgodeset ikke blot ved hovedartikler, men også ved talrige artikler om emner derfra af central betydning. Nogle eksempler til belysning af spændvidden: Adel, Bibelkritik, Buddhisme, Deportationer, Forsikringsselskaber, Gotik, Hygiejne, Jagt, Kanaler, Kvindesagen, Luftvåben, Planøkonomi, Residensstæder, Sørøveri, Udviklingslande.

Redaktionen af denne vældige stofmængde er en imponerende præstation, selv om nogle forhold nok kan anfægtes. Det er således lidt flot at lade kamarilla, junta og paladsrevolution optræde som selvstændige artikler, når der fx. ikke er fundet plads til en artikel om revolution. For Afrika og Latinamerika er staterne behandlet i to artikler om verdensdelene, mens der ikke har været plads til landeartikler, hvad der fx. er for Sydøstasiens vedkommende. Der er behandling af assyriologi og ægyptologi, men fx. ikke af byzantinistik. »Historisk periodedeling« (der i reg. ikke kan findes under periodisering eller periode-deling) gør kun lidt ud af fx. oldtid og middelalder, et savn der ikke mindskes ved, at der hverken i artikelform eller via registret kan findes frem til alm. behandling af disse perioder – registrets nærmeste tilbud er middelalderarkæologi. Der er kun medtaget få artikler om rent danske/nordiske forhold, men under almene emner er der ofte tilstræbt behandling såvel i alm. som for danske forhold, selv om nogle artikler (uden at motiveringen fremgår) har fået slagside i denne henseende, se fx. »Arkiver«, »Bebyggelseshistorie«, »Domæne« og »Topografi«. Helt forskellige falder afsnittene om kulturliv under »Danmark« ud for 1536–1848 og for 1848 ff. Overraskende er det unægtelig, at de danske vikingetidsborganlæg alene omtales i afsnittet om kulturliv (sp. 160).

Den koncentrerede form betyder, at der i en række af de mindre artikler ikke gives mere stof end indholdt i et godt leksikon, men det er rigtigt skønnet, at de trods alt bør medtages i den korte form af hensyn til helheden. Mange steder meddeles begrebsforklaringer, men er dette aspekt det centrale for benytteren, må de specielle hjælpemidler hertil inddrages. Tilsvarende må han, hvis der ønskes detaljer eller mulighed for at anstille sammenligninger mellem flere lande, gå til de talrige kronologisk ordnede opslagsværker.

Udeladelsen af alle rent biografiske opslagsord har været en god disposition, selv om det naturligvis føles som et savn, ikke mindst, da der på dansk ikke findes et biografisk opslagsværk til verdenshistorien. På tysk findes fx. *Meyers grosses Personenlexikon*, der vil være et fortrinligt og nødvendigt supplement, da de talrige i artiklerne omtalte personer langtfra altid er omtalt med fulde navne eller data. Det nærmeste værk kommer i retning af biografisk stof, er medtagelsen af stamtavler over en halv snes af de vigtigste fyrsteslægter samt for de vigtigste stater lister over statsoverhoveder og regeringschefer; kriterierne for udvælgelsen af stamtavlerne er dog ikke helt klare.

Den svageste side ved *Historien* er de ret sparsomme og noget ujævne litteraturhenvisninger, der dels findes efter artikler og dels indgår i nogle opslagsord. I forordet meddeles, at der ved henvisningerne er lagt vægt på lettilgængelige værker, men i ikke få tilfælde anføres alene eller delvis fransksprogede værker, der næppe selv for universitetsstuderende uden videre kan anses for lettilgængelige. I artiklen »Bibliografi«, der rettelig burde hedde »Historisk bibliografi« (jf. »Historiske opslagsværker«), savnes den svenske årsbibliografi, den nye udgave af Dahlmann-Waitz og for Frankrig omtale af de øvrige dele af den historiske bibliografi. De under Østrig anførte værker, hvoraf det første foreligger i 4.–5. udg., kunne med fordel erstattes af E. Zöllner: *Geschichte Österreichs*; ved Polen savnes G. Rhode: *Geschichte Polens*, 2. udg., 1966 og ved personalhistorien det meget nyttige Robert C. Slocum: *Biographical Dictionaries and Related Works* fra 1967, hvortil et udførligt supplement nylig er udgivet. Opregningen skal ikke

fortsættes og naturligvis heller ikke tilsløre, at der i mange tilfælde er anført gode og dækkende titler, bl.a. til artikler i større leksika. Uden litteraturhenvisninger er dog henimod $\frac{1}{3}$ af samtlige artikler, helt overvejende kortere begrebsafklaringer, men fx. også »Biblioteker«, »Historisk periodedeling« og »Kongedømme«.

Til hjælp ved benyttelsen findes dels henvisninger mellem artiklerne (herunder til kort), dels et meget omfattende register. Henvisningerne er ikke altid tilstrækkelige, fx. er det vanskeligt at finde frem til omtalen af fredsprojekterne for Europa før 19. årh., der er behandlet i »Europabevægelsen« (sp. 235), men uden henvisning fra »Fredsbevægelsen« eller fra denne i registret. Sædvanligvis yder det femspaltede register (over 12.000 indgangord) dog glimrende støtte til fuld udnyttelse af værkets indhold; det er her glædeligt at møde et godt underinddelt register, selv om store henvisningsblokke ikke helt har kunnet undgås. Alfabetiseringsprincippet, der i teksten ikke volder besvær, kan her godt give overraskelser, indtil det er erkendt. Mod sædvanlig registerpraksis er der ikke konsekvent oplyst forbogstaver eller årstal på de optagne personer, men alene givet initialer, hvor de også findes i teksten. Måske en følge af manglende forbogstaver er det, at Primo de Rivera kun kan findes under Rivera og ikke på den rigtige plads under Primo de Rivera, Miguel. I enkelte tilfælde er relevante i teksten fremhævede begreber helt uden registerindgang, fx. bastard-feudalisme (sp. 251), Bill of Rights (sp. 742), enhedsværn (sp. 1338), public utilities (sp. 766), samtidshistorie (sp. 431) og Treuga Dei (sp. 311), ligesom der ved få indgange mangler henvisninger til alle de pågældende steder i teksten, fx. trekants-handel sp. 790, kultursystem sp. 496 og Bretagne sp. 1089.

Unøjagtigheder og trykfejl i et værk af dette omfang kan ikke helt undgås, men de er overraskende få i tallet – dog skal E. Meuvret (sp. 909, også således i reg.) være Jean Meuvret; Tolbert Lanston er fejlagtigt blevet til Landston, Chamorro til Chamorto og det internationale arkivtidsskrift omdøbt til »Archivium«; berigende er det at erfare, at biografi (reg. s. 5) skal være undergået en drejning i retning af personalehistorie.

Inden for de afstukne grænser er der trods de fremførte anker skabt et fremragende hjælpemiddel, hvis største svaghed er dets pris, der nok vil forhindre det i at få helt så stor udbredelse, som det fortjener, selv om den i forhold til omfang og udstyr næppe kan betegnes som urimelig.

KARL EVALD KRISTENSEN

Nordisk rättshistorisk litteratur 1956–65. En bibliografisk förteckning sammanställd av SIGNE CARLSSON. Skrifter utgivna av Institutet för Rättshistorisk Forskning. Ser. I. Rättshistoriskt Bibliotek. Bd. 19. Stockholm, Nordiska Bokhandeln, 1972. iv, 281 s. 50 sv. kr.

I fortsættelse af bibliografierne fra 1941–49 og 1950–55 har Institut för rättshistorisk forskning som bind 19 i serien *Rättshistoriskt Bibliotek* udsendt en ny, men langt mere omfattende fortegnelse over nordisk retshistorisk litteratur for 10-året 1956–65. Det øgede omfang skyldes ikke blot den naturlige accession som følger af stigende produktivitet, men også at flere emneområder end tidligere er optaget.